

Fig. 1. Bevtoft. Ydre, set fra sydøst.

Einar V. Jensen 1943

BEVTOFT KIRKE

NØRRE-RANGSTRUP HERRED

Kirken, der af Rhode¹ antages at have været indviet til *S. Nicolaus*, har med undtagelse af tiden 1864—1920 altid tilhørt Ribe stift og er i »Ribe Oldemoders« kirke-liste ansat til en afgift på 4 sk. engelsk; på reformationstiden ydede den 3 sk. engelsk i procuratio (sml. Nustrup p. 642). Indtil ærkedegnedømmet 1652 forenedes med bispe-embedet, styredes den af førstnævnte, senere direkte af bispem. Om patronatsforholdene i middelalderen vides intet, men ved reformationen er den formentlig kommet under landsherren, fra 1544 hertug Hans, og efter 1580 kongen, som besatte embedet umiddelbart gennem danske kancelli.

Vedrørende præsteindberetningernes og regnskabernes² meddelelser om kirkens ødelæg-gelse 1626, 1627 og anvendelse som hestestald, se p. 893.

Kirken ligger på jævnt terræn, vestligt i landsbyen; kirkegården, der sidst er udvidet 1878³ og 1904⁴, hegnes af jordfyldte og beplantede kløvstensdiger.

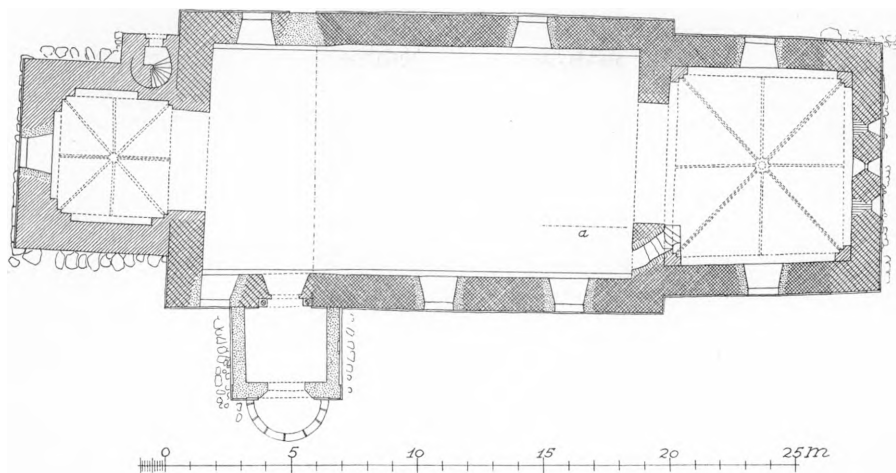

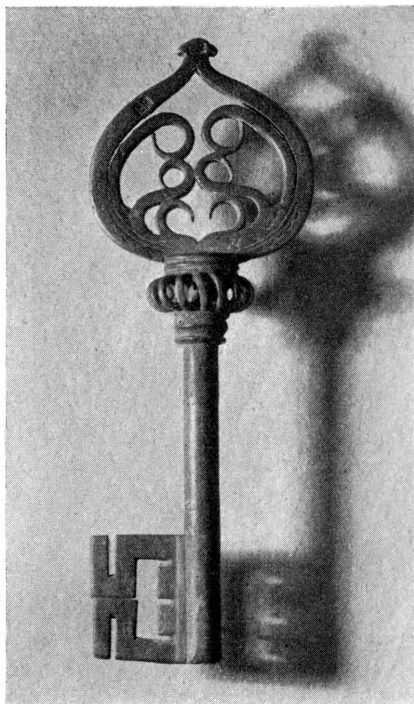
Fig. 2. Bevtøft. Plan. 1:300. Målt af El. M. 1953. Den stiplede linje, a, markerer det oprindelige kapels omtrentlige udstrækning mod syd (p. 889).

Køreporten i sydøst og lågerne i syd og vest har jerngitterfløje fra o. 1900 og granitstolper. 1641 nævnes en muret østport og 1665 en dør for vestporten⁵, og 1693 omtales en nedfalden port af huggen sten, der bliver opsat i øst⁶, 1702 at alle kirkeporte og støtter, som forhen var grundmurede, er aldeles nedfaldne og ligger øde⁷, 1756 fjæle, som lægges over den ene støtte og porten, der begge er murede, og endelig 1852 to nye murede porte og reparation af støtterne⁶; 1745 blev der sat en »buck« (et drejekors) for støtterne og risten².

†*Kirkeriste*. 1641 nævnes den østre rist, 1656⁵ og 1728 nyt træ til risten².

Kirken har gennemløbet flere ændringer allerede i romansk tid; ældst i den nu stående bygning er resterne af et lille kapel, som i romansk tid blev ombygget til et anlæg med apsis, kor og skib; senere i den romanske periode blev apsidens afløst af en kort østforlængelse, og samtidig føjedes der en vestforlængelse til skibet. Tårnet i vest er sengotisk, og et våbenhus foran syddøren afløste 1884 et ældre⁸. Orienteringen har en ubetydelig afvigelse til nord.

De ældste synlige rester af en †*kirkebygning* på stedet er en taggavl, som indgår i den nordre del af den nuværende triumfgavl; materialet er fortrinsvis *rå kamp*, men enkelte *kvadre* i syd og langs den søndre taglinie viser, at bygningen, hvortil gavlen har hørt, til dels var opført af granitkvadre. På vestsiden af gavlen er stenene formuret i lermørtel, på østsiden i bredt udglattet kalkmørtel, som kun lader lidt af stenene synlige. Bygningen, hvis nordøsthjørne falder sammen med det nuværende skibs tilsvarende hjørne, har haft en udstrækning i nord-syd på omkring otte meter; længden kan kun fastslås gennem udgravning eller pudsafbankning⁹. Da der ikke på taggavlens østside findes spor efter en smallere tilbygning, et kor, må den forsvundne bygning selv være koret til et skib, der har strakt sig vestover, eller, hvad der måske er mere sand-

Einar V. Jensen 1943

Fig. 3. Bevtøft. Nøgle 1764 til syddør
(p. 904).

synligt, et lille, firkantet kapel. Alderen kan ikke bestemmes, men de to følgende, romanske ombygninger tyder på høj ælde.

Til kapellet eller dets afløser må man henhøre en monolitoverligger fra en tvillingdelt åbning, der er genanvendt i det gotiske tårns nordmur; kvaderen er 108 cm bred, 35 høj og har to rundbuer af 33 cm.s bredde, anbragt med en afstand af 21 cm.

Den nuværende *granitkvaderbygning* er i sin form fra 1200—1250, men den indeholder dele af kapellets direkte afløser, en bygning fra sidste halvdel af 1100'erne, bestående af apsis, kor og skib. Fra $\dagger$ apsis og dens bue stammer antagelig nogle kiledannede kvadre, som skimtes i skibets vestforlængelse, men bortset herfra kan den forsvundne apside kun fastslås ad indirekte vej gennem ændringer i korets sokkel. Af kor og skib er blot de stærkt omsatte langmure bevaret; skibets vesthjørner falder sammen med de nuværende døres østkarme. Kor og skib har pro-

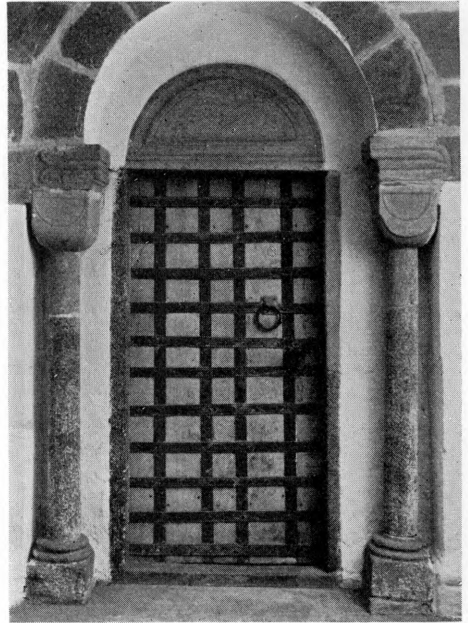
fileret sokkel med rundstav (p. 257, fig. 39—41), og hjørnekvadrene har en lille, skarp kam eller knop; korets hjørnekvadre er flyttet østover ved forlængelsen. I det stærkt omsatte murværk spores ingen oprindelige åbninger, men såvel de to i vestforlængelsen benyttede døre (sml. p. 891) som en monolit vinduesoverligger fra et 52 cm bredt, rundbuet vindue (genanvendt i norddørens tilmuring) kan stamme fra denne bygning. Triumfmurens taggavl er en udbygning af kapellets østgavl og som denne af rå kamp og kvadre.

I senromansk tid blev kirken atter helt ombygget; apsidens afløstes af en *korforlængelse* på et par meter, og skibet blev forlænget omkring seks meter mod vest; begge forlængelser er af *granitkvadre* over en sokkel af hulkantede kvadre, hvoraf nogle har en lille rille under hulkanten (p. 257, fig. 42—43). Den senromanske østgavl har en gruppe af tre rundbuede vinduer, det midterste lidt højere end de andre (198 mod 184 cm, gruppens underkant sidder ca. 170 cm over soklen); vinduerne er fortrinsvis af munkesten og de har smige karme, det midterste blændet i lysningen, sidevinduerne tilmuret indvendig. Taggavlen er udvendig af kvadre, indvendig af rå kamp og genanvendte kvadre.

Den fladtrykte, runde korbue er muligvis fra samme tid; den har vanger af kvadre, stik af munkesten og 14 cm høje *granitkragbånd* med nedre hulkant.

Einar V. Jensen 1943

Einar V. Jensen 1943

Fig. 4—5. Bevtoft. Våbenhusdøren, set fra skib og våbenhus (p. 904).

Vestforlængelsen er føjet til skibets vestgavl, uden at dets hjørnekvadre er fjernet, men højere oppe er en del af skibets kvadre brudt ned, således at forlængelsens kvaderstensmurværk er kommet i forbandt med skibets. Forlængelsens to døre, der tidligere kan have siddet i skibet, er anbragt således, at skibets vesthjørner danner dørenes østkarme; begge bryder soklen. Den retkantede norddør (210 cm høj over soklen) har lige overligger med fordybet stregornament, et kors over flere vandrette linier, som måske skal symbolisere Golgatha-højen. Syddøren er en tosøjle-portal (fig. 5), der bærer stærkt præg af en om-sætning; lysningen er retkantet (217 cm høj), med tærskelsten og halvcirkulært tympanon, som kantes af hulstav mellem to rundstave; de 16 cm tykke søjler hviler på baser bestående af to rundstave, der er hugget i eet med den retkantede plint; de muligvis ophuggede kapitæler er store og plumpe, af terning-form, med en lille rundstav langs de fordybede skjolde; alle kapitælernes sider er ens tildannede. Kragstenene under stikket af krumhugne og kileformede kvadre har hul- og rundstave, af hvilke een på sydsiden af det vestre kragbånd ender i et primitivt blad. Indvendig (fig. 4) har døren smige karme og et flad-buet stik af munkesten.

Korets hvælving, der sikkert tilhører 1400'ernes første halvdel, er ottedelt; den hviler på falsede hjørnepiller, runde skjoldbuer, trekløverprofilerede diagonal-ribber med platteryg og kvartstens midtribber. Ribberne mødes foroven om en rund, muret slutskiye, der er gennembrudt af et 30 cm stort hul (fig. 6).

V. M. 1953

Fig. 6. Bevtøft. Korhælvets isse med det murede hul, set ovenfra (p. 891).

Det sengotiske *tårn* er af Tørninglen-type, muret af munkesten i munkeskifte med ridsefuge og indvendig bedre bevaret end almindeligt. Tårnrummet har en høj, spidsbuet arkade til skibet og spidse, skjoldbuelignende spareblændinger i de tre andre vægge; hvælvingen er ottedelt, stærkt kuplet, men ikke ringmuret, med øst-vest ribber som korets diagonalribber, mens de andre er kvartsten brede og retkantede; lette helstens overribber med trinkamme. Trappen ligger i nord og er delvis indbygget i murlivet; den har fladbuet underdør i spidsbuet spejl, tyk, rund spindel, løbermuret skakt, loft af fladbuede binderstik og fladbuet overdør. Det høje mellemstokværk har fladbuede spareblændinger i syd, vest og nord, hver med en fladbuet lysåbning (den søndre tilmuret). I øst, hvor skibets gavle er helt ommuret, og i vest er der riller for det gulv, der har været planlagt over de syd-nordgående ankerbjælker; til skibets loft er der en senere brudt åbning. Klokkestokværket har til hvert verdenshjørne to fladbuede, indvendigt falsede glamhuller og en række bomhuller, der er diagonaltstillede i hjørnerne; stikkene i de vestre glamhuller er ommuret sammen med taggavlen, der har fået to tvillingdelte blændinger; sydgavlen er også til dels ommuret, men den har bevaret samme blændingsformer, tre spidsbuede højblændinger over dobbelt savskifte, som de urørte gavle i nord og øst; det blytækte spir har udspyere i hjørnerne, og hver gavle har en lille brandstang med kugle. Tårnets syd- og vestmur er skalmurede 1731 og 1758 (jernankre) samt 1844⁶ og 1861¹⁰.

Våbenhuset foran syddøren er fra 1883³, men øst og vest for dets flankemure ses syldstenene fra dets forgænger, som muligvis har været af gotisk oprindelse; det nævnes 1687, da der indkøbtes strå eller rør til taget⁵, men omkring 1740—1742 nævnes dets blytag² og 1852 tagsten, som er blevet lagt op⁶. 1857 blev dør og tagværk fornyet, »og efter overenskomst tømret således, at hele forhvælvingen (d.v.s. portalen) ind til kirken er at se«¹⁰.

Fig. 7. Bevtøft. Indre, set mod øst.

V. M. 1953

I 1632 og 1637 var kirkens udgifter større end vanligt², sikkert til udbedring af skaderne fra 1626 og 1627 i »den keyserlige Krig«, da kirken fungerede som hestestald (præsteindb.); i århundredets slutning omtales den flere gange som meget brøstfældig², og 1688 fik den hjælp fra andre kirker til en opbygning⁵, der blandt andet bestod i reparation af tagene, men samtidig synes bjælkerne i skibets vestende at være blevet fornyet, thi på en af disse er indskåret WHSKV (kirkeværge) 1696¹¹; en fornyelse af bjælker og loft fulgte 1720² og 1766¹², denne gang formentlig over skibets store østre del, 1883 forhøjedes korets og skibets mure med røde sten og fik nye tagværker³. Korets nedfaldne sydmur genopsattes 1726, og samtidig »afstregedes« murene i syd og øst; 1731 og 1760 blev tårnets mure ligeledes »afpenslet« i henholdsvis syd og vest²; 1844 fulgte en ny omsætning af kormuren⁶.

Tagværkerne. Spirkonstruktionen er af eg, jævngammel med murene; den er af Tørninglen-type med tre stjerner; de øvrige tagværker er af fyr, fra 1883³, over skib og kor med trempel; over koret er der genanvendt et romansk spær med taphul for lange, skrå spærstivere samt to ens bomærkelignende huljærnsnumre (som f-rune med tre bistave).

Kirken står i blank mur, våbenhuset dog cementpudset; tårnet er blytækt, resten har skifertag, som 1883 afløste bly³. Det indre er hvidkalket med hvælvribber og bjælkeloft malet i gråt og brunt. Gulvene i kor og skib er af gule

klinker og træ (i stolestaderne), i tårnet af gule mursten; 1718 lagde mureren et nyt kirkegulv af 1900 sten². Alle vinduer har rundbuede støbejernsrammer, der sikkert stammer fra den indre hovedreparation i 1876³.

En *vindfløj* på spiret har årstallet 1914; en *†*fløj er omtalt 1754 (præsteindb.).

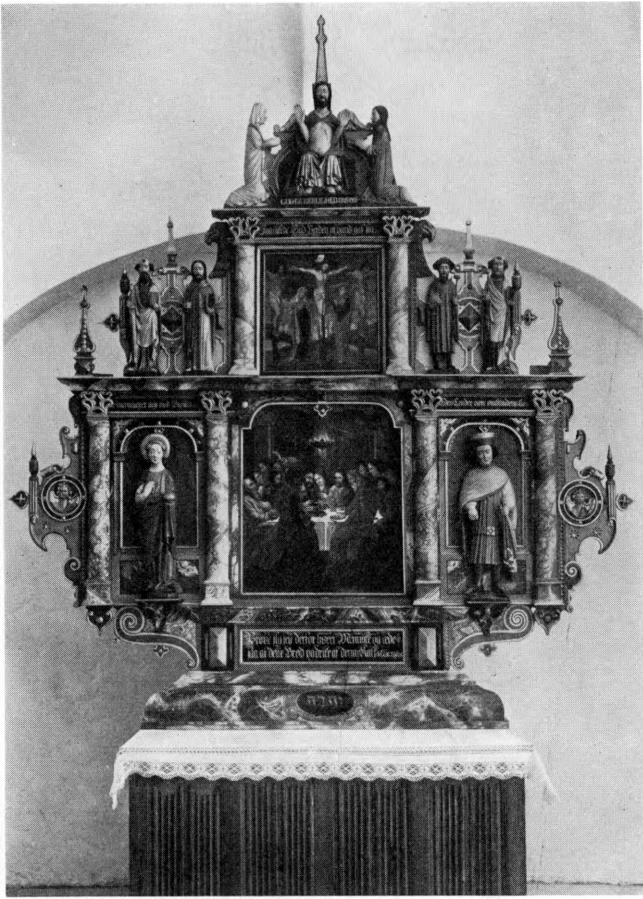
INVENTAR

Alterbord, romansk, af granitkvadre, flikmuret med munkesten i lermørtel, groft afbrudt på bagsiden, hvor der findes en lille, uregelmæssigt rektangulær åbning, 17 × 29 cm, ligeledes munkesten i lermørtel, ind til et rum med delvis jordgulv. Selve bordet, der står 102 cm fra korets østvæg, måler 179 cm i længden, ca. 97 i højde og bredde, ved restaureringen 1943 forhøjet 5 cm. I bordets overside¹³ findes en tom *helgengrav* af sandsten, 22,5 × 17 cm, med en fordybning af vanlig aftrappet form, foroven 12 × 8,3 cm, forned 7 × 4. Stenen er nu itubrudt og dækstenen, af samme materiale, er i flere stykker. I præsteindberetningen til Thurah 1754 meddeles, at man, da alteret blev repareret, fandt relikvier i en blyæske, som indeholdt nogle små »knokler og et lidet paltet tyndt linnetlap«, men der var hverken »skrifttegn, billede eller figur« derpå. Æsken kom i provstens forvaring, men er nu forsvundet.

Alterbordsforsiden (sml. fig. 8) består af et gotisk panel, hvis nordre, udløbende rammeværksprofil viser, at det ikke sidder på oprindelig plads; formentlig har det hørt sammen med de endnu i kirken bevarede, gotiske stolegavle, der kan være rester af en degnestol (jfr. ndf.). Panelet af fyr, har fire foldeværksfyldinger med karnisprofileret rammestykker, dog med smiget sålbænk; foldeværksstavene ender foroven i et primitivt menneskeansigt. Bag på altertavlen er en lignende fylding nu fastgjort; den sad tidligere på alterbordets sydside. Panelet står nu i rensat fyr, med bleg, mønjerød bundfarve i fyldingerne, rest af den oprindelige snedkerstaffering.

Altertavle (fig. 8) i renæssance, o. 1635, fra Jens Olufsens værksted i Varde, hvor de beslægtede tavler bl.a. i Gram (p. 796), Skærbæk (Tønder amt) og Seem (Ribe amt) ligeledes er udført. Sandsynligvis lige efter tavlens opstilling — og ganske som i Seem — er der i sidefelterne, på stor- og topgesimsen blevet anbragt ni figurer fra en gotisk altertavle, fra hvilken otte apostelfigurer samt et processionskrucifiks (p. 899) samtidig har fundet plads på prædikestolen og dens himmel. En istandsættelse og ændring af tavlen fandt antagelig sted 1745 (se nedenfor).

Den gotiske *†*tavle, fra o. 1425, hvis form og udseende ikke kan bestemmes nøjere, da der må mangle flere figurer, har antagelig haft samme opbygning som den i det fælles værksted udførte Oksbøl-tavle (Sønderborg amt) og som Husby nær Flensborg. I to bevægelige fløje har de 12 endnu bevarede

Einar V. Jensen 1943

Fig. 8. Bevtoft. Altertavle med figurer fra †gotisk fløjaltertavle (p. 894).

apostle sikkert haft deres plads, og i midtskabet de to større, 88 cm høje figurer (fig. 10—11), som står i den nuværende tavles sidefelter, Maria Magdalene med salvekrukke, fornem »pølle«-kyse over frisure med hårvalke ved tindingerne, og S. Morten, med den karakteristiske, højpuldede florentinerhat, endvidere tregruppen, foran renæssancealtrets topstykke, af Kristus som verdensdommer flankeret af menneskets forbedere, Maria og den skæggede, langhårede Johannes. I dommedagsrelieffet (fig. 12) ser man en del af Kristi blottede legeme med spydsåret, mens de fremadvendte håndflader er uden naglegab. Det lidt langstrakte ansigt, det velfriserede, midtskilte hår og det sirlige hage- og overskæg er karakteristisk for flere af tavlens figurer. De fleste apostle (fig. 13) har mistet deres oprindelige attributter og havde før sidste restaurering (ved Einar V. Jensen) 1943, hvor enkelte manglende dele tilsattes, forsynet sig med lange vandringsstave. Kun Johannes havde bevaret sin kalk, Paulus og Matthæus

deres sværd; Jakob maior er let kendelig på sin opkrammede hat og den anseelige muslingeskal, han holder i højre hånd, de andre apostle er ubestemmelige: een holder en bogpose (alle de andre har lukkede bøger), to er skægløse, Johannes og Matthæus, de eneste to der er lidt fyldige i ansigtet og derfor står S. Morten-figuren nær.

Selve renæssancetavlen, hvor nu en del af de nævnte figurer har fundet deres plads på grund af tidligere tiders pietetsfølelse, har Varde-værkstedets karakteristiske fladbuefelter i storstykket; typens oprindelige »løse« sidestykker er her vokset sammen med midtstykket og forbundet med det gennem gesimsen, hvorimod kun midtstykket har undergesims, men i modsætning til sidestykkerne ikke frisefelt, og sidestykkernes selvstændige topstykker er blevet regulære topvinger med ørnehoveder — men de har stadig bevaret deres spir.

1745 blev tavlen nedtaget og igen opsat, »som den gamle var heel brøstfældig«², og ved denne lejlighed har den sikkert fået sine glatte søjler med lav plint og fantasikapitæler. 1747 forhøjedes den med en profileret egebjælke².

Tavlen står nu med rensede farver fra 1746, da regnskabet² meddeler, at alteret, prædikestolen, krucifikset, kirkedøren og biktstolen (d. e. skriftestolen) maledes for 143 mark; maleren havde en karl i seks dage til at skrabe den gamle »mølædte« farve af alter og prædikestol; kirken måtte indkøbe 25 bøger guld à 11 sk., 7 bøger sølv à 6 sk., og maleren fik kost i 84 dage. Hvem maleren er, fremgår utvivlsomt af signaturen på altertavlens korsfæstelsesbillede i topfeltet: Joh. Hinr. Brocman(n) pinxit Ao. MDCCXLVI. I storfeltet er, direkte på træet, hvis oprindelige billede sikkert er grundigt afskrabet af karlen ligesom i de andre felter, malet et bevæget alterbillede efter samme forlæg som malerierne i Løgumkloster (Tønder amt) og Asminderød (Frederiksborg amt), mens sidefelternes malerier er erstattet af blå bundfarve for de gotiske figurer. Rameværket er grønt marmoreret, søjlerne rødt; der er også en del guld på de gotiske figurer og på ornamenten, bl.a. på de gennembrudte »kapitæler«. De gamle indskrifter, med fraktur, er delvis bevarede. Under Kristus som dommer står, med versaler: Gud er Kierlighed 1. Joh. 4,16, over topstykkets korsfæstelsesmaleri: »Saa elskede Gud Verden« etc., over nordre sidefelt (med Magdalene) stod oprindelig: »vederqueger mig med Flaskerne« (et citat fra Højsangen 2,5, det sidste ord dog nu rettet til: »balsam«). I søndre felt (med S. Morten): »Eders Lender være ombundene« fra Luc. 12,35, begge interessante, fordi de viser, hvorledes præsten i 1746 har forsøgt at forklare de to gotiske figurer. I postamentfeltet: »Prøve sig self« etc. 1. Cor. 11,28, og nederst på den 1747 indlagte bjælke ses Jahves navn med hebraiske bogstaver i kartouche.

†*Sidealter*. Fra et sidealter stammer den 142 cm høje *Maria med barnet* (fig. 9), sengotisk, fra 1450—75, som, af V. Thorlacius-Ussing påvist¹⁴, er udført af samme mester som Bedsted-madonna (Åbenrå amt), der af Walter Paatz er

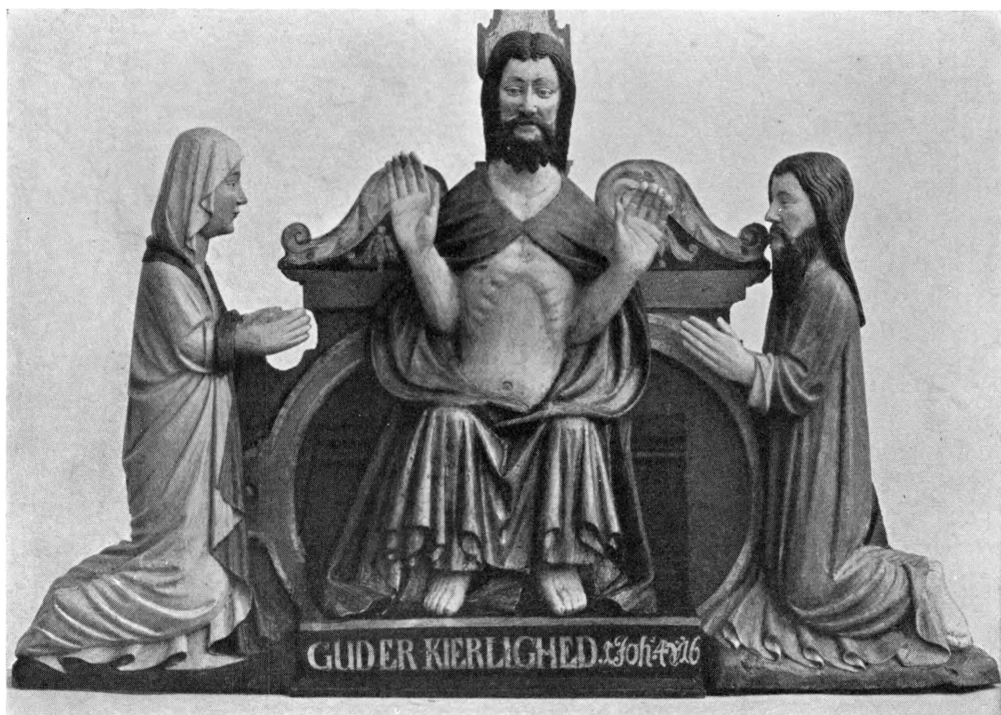

Einar V. Jensen 1943

Fig. 9—11. Bevtøft. 9. Maria med barnet (p. 896). 10—11. Figurer fra †fløjaltertavle (p. 894).

tilskrevet »mesteren for de lybske stenmadonnaer«¹⁵. Maria står, nu uden krone, med det fyldige hår vældende ned langs skuldrene; hun er iført et meget stofrigt gevandt, delt i over- og underkjortel, og om halsen har hun en perlekæde. Hun rækker Jesusbarnet, der sidder fuldt påklædt på moderens venstre arm, en pære; barnet fik ved restaureringen en ny højre-hånd.

Også her er Brocmanns farver (jfr. altertavle), der ikke har meget med de middelalderlige at gøre, nænsomt fremkaldt 1943 af Einar V. Jensen. Maria har mørkebrunt hår ligesom barnet, brunlilla underkjortel — samme farve har barnets dragt — og grønblå kappe med rødt foer; de tyndsålede, spidsnæsedede sko er sorte ligesom perlekransen, karnationen naturlig. På triumfvæggen mod nord på en gammel, fremstikkende planke. — Ifølge præsteindberetningen 1754 fandtes en liden †*sølvplade* 1 $\frac{1}{2}$ tomme lang, $\frac{1}{2}$ tomme bred hængende i en silketråd på en af barnets fingre, »som et Mariabillede neden for koret holder i armen«; pladen var »udstukket i lighed af dette samme

Einar V. Jensen 1943

Fig. 12. Bevtoft. Kristus som verdensdommer mellem menneskets forbedere, fra † fløjaltertavle (p. 894).

Mariabillede«. Her har utvivlsomt været tale om en votivgave for en opfyldt bøn.

Altersølv. *Kalk og disk* anskaffedes 1736 for 108 mk. hos Friderich Christian Munch, Tønder, i stedet for det sæt, der var gået til grunde ved præstegårdens brand⁶, og som må have været fra begyndelsen af 1700'erne, idet det meddeles i en synsforretning 1702, at messehagel, alterklæde og altersølv var bortrøvet i den forrige fejde (svenskekrigene), og at man i 40 år ynkelig havde hjulpet sig med tinkalk og -disk⁷. Kalken, der nu har et stort bæger fra 1857⁶, er af almindelig barokform med sekstunget fod og fodplade, hvorpå støbt krucifiks. Det nedre skaftled er profileret med fladrundstav; det øvre skaftled er konisk. Knoppen minder lidt om den på Skrydstrup sygekalk (p. 681), af samme guldsmed. Nu godt 14 cm høj; bægerets diameter er 13,9 cm. Under fodpladen to stempler: F M i fladovalt felt for ovennævnte guldsmed (Bøje 3575) og Tønders bymærke, her et enmastet skib. Bægeret bærer guldsmed W. Nissens mærke, W N, med fraktur (Bøje 1623). Stor, forgyldt disk med graveret cirkelkors, fligede korsarme og skriftbånd med graveret kursiv: »Hoc est Corpus Meum« (»dette er mit legeme«). Samme mærker som kalkfoden. *Oblatæske* og *vinkande* af plet. Den forrige †oblatæske var købt 1845 hos Erich Erichsen i

Einar V. Jensen 1943

Fig. 13. Bevtuft. Apostelfigurer fra †fløjaltertavle (p. 894).

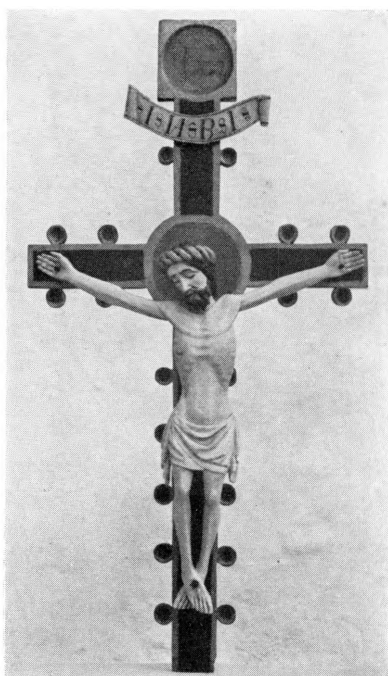
Haderslev⁶. Den tidligere *vinkande*, af tin, chokoladekandetype, med slank hals, anvendes nu ikke mere; den anskaffedes 1845⁶ og er under bunden stempelt 1841 under en heraldisk lilje, over hvilken nu kun ses mesterens første initial: N. Ved siden af dette stempel er der et andet, ligeledes i oval, af en svævende engel (o: engelsk tin), hvorover ...S.

Sygekalk, fra 1807, 11,5 cm høj, med rund fod på fliget fodplade; foden bærer et fastnitted, støbt krucifiks, de høje skaffled er sekskantede, den spids-ovale knop tværriflet, bægeret lavt og bredt. På foden indprikket: Bevtuft Kiercke Kelch 1807. Under fodpladen MHP i rektangel, mestermærke for Martin Hinrich Petersen i Haderslev (Bøje 1589). *Disk*, glat, med samme stempel. (Oblatæskan er gået tabt).

*Låg af *røgelsekar*, gotisk, firsidet, med fire øskenringe og forneden et kvartkugleformet fremspring på hver side (sml. Gram, p. 799). I præstegården.

Alterstager, barokke, skænket 1632, 33 cm høje, noget forskellige. På foden graveret skriftbånd med versaler: »Til Bevtuft kierch anno 1632« over symmetrisk skjold med sammenskrevet ANB.

Processionskrueifikset (fig. 14), fra o. 1425, vel fra samme værksted som altertavlens figurer samt krucifikserne i Branderup (p. 856) og Vonsbæk (p. 514)

Einar V. Jensen 1943

Fig. 14. Bevtoft. Processionskrucifiks
(p. 899).

og Tønder, har endnu mindelser om 1300'ernes afmagrede type, og de spændte sener fra bryst og hals til arme og skuldre tilhører ligeledes dette århundrede. Den spinkle, velproportionerede figur hænger på et glat kors med hulede cirkelskiver langs kanterne, og foroven har det endnu bevaret armens kvadratiske udvidelse med konkavt cirkelfelt. Nu anbragt på prædikestolshimmelen.

Alterskranken med de i amtet velkendte støbejerns-»træer« er fra 1864 eller senere⁵. Denne almindelige, halvrunde skranke afløste en tværs over koret gående skranke af træ, der anskaffedes 1715².

Døbefont, romansk, af granit, egnens arkadetype, svarende til bl.a. Grarup (p.446). Kummen, 90 cm i tv., har langs munden en rundstav, fra hvilken der hænger otte rhombeformede blade ned imellem ligeså mange bueslag med flade relieffer af 1) lilje, 2) fugl, 3) modvendt fugl, 4) treblad, 5) blad mellem

volutter, 6) treblad, 7) femblad, 8) treblad, alle de stærkt stiliserede planter på brede stilke. Den terningkapitælformede fods bueslag indeholder treblade på de to modstående sider og flerbladede planter på de to andre. På hjørnerne er der knopper med en lille midtrundstav (Mackeprang: Døbefonte p. 330 f., fra Haderslevværkstedet). Fonten, der ifølge præsteindberetningen 1754 stod nede i kirken under tårnets »hvelling«, kunde efter samme kilde tage næsten en halv tønde vand. Denne bemærkning tyder på, at man ikke på det tidspunkt brugte et fad. Endnu 1857 stod fonten »i den vestre ende af kirken«¹⁰, men nu har den plads midt i koret.

Fontelåg 1598, af glatte fyrrebrædder, med drejet midtknop over stort, kvadratisk profilfodstykke. Om dette fordybede versaler: »Ano domni 1598 T N«, langs lågkanten: »Dermed kan ingen vere retferdig«, det sidste ord fornyet sammen med det yderste brædt. Brunmalet, hvorunder skimtes blåt. På loftet.

Dåbsfad, moderne, af messing. — 1830¹⁶ og 1854¹⁰ nævnes *kristentøjet*, der opbevarede i præstegården og administreredes af præstekonen.

Korbuekrucifiks (fig. 15), efter samme forlæg som Nybøl (Sønderborg amt) og sikkert fra samme værksted, unggotisk, på sengotisk kors og med sengotiske sidefigurer. Den store, 170 cm høje krucifiksfigur, fra o. 1250, gør mere indtryk af at stå end at hænge, skønt fødderne er krydslagte og samlede med een nagle.

Fig. 15. Bevtøft. Korbuekrucifiks med sidefigurer (p. 900).

Einar V. Jensen 1943

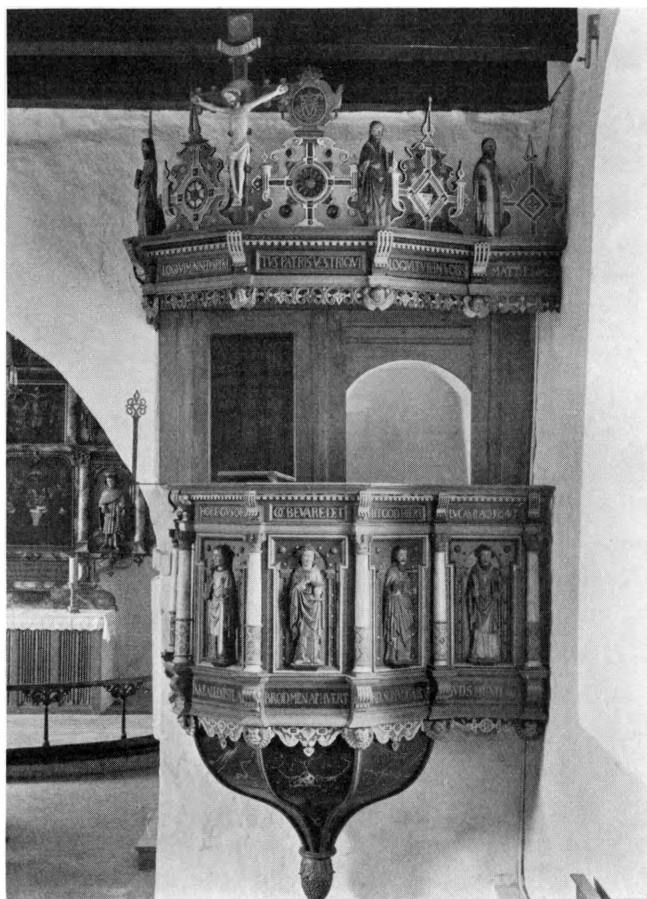
Den bærer nu en krone fra istandsættelsen 1943 i stedet for en sekundær tovkrone. Hovedet hælder mod højre, øjnene er åbne, men døde, næsen lang og smal, munden lukket. Håret falder i usymmetriske lokker på begge skuldre, men har endnu mindelser fra den romanske krucifikstypes tredeling, skægget er stridt, ørene angivne. Kroppen er harmonisk, med lille spydvunde. Sidefigurerne, fra begyndelsen af 1500'rne, der kun måler 122—125 cm, er ikke så godt skårne som krucifikset; sandsynligvis er de, efter stillingerne at dømme, til dels kopieret efter de oprindelige figurer. Også korset er sengotisk med den for tiden karakteristiske hvælvede midtprofil; alle armene ender i smukke, firkløverformede felter med mellemfaldende blade; bjælken, på hvilken side-

figurerne står, er derimod af nyere dato. Stafferingen er Brocmanns (sml. altertavle) med udpræget bleg karnation. 1754 hang et krucifiks »efter sædvanlig brug« neden i kirken, hvor dåbens akt forrettes (præsteindb.); men at dette krucifiks endnu 1746 hang over korbuen, fremgår af restaurators iagttagelse af, at det på bagsiden var malet med blå med aftegning af korbuens form; der var spor efter en bjælke på bagsiden i en bredde af 19 cm og med en afstand af 41 fra nedre endeplades underkant. Nu hænger det på skibets nordvæg.

Prædikestol (fig. 16), med reliefskåret årstal 1643. Trods det sene årstal er der ingen detailler i stolen, der stilistisk fører den frem over den rene renæssance, og selv med kendskab til de slesvigske og vestjyske snedkeres konservatisme virker årstallet overraskende; egentlig er det kun de T-formede storfelter, der tilhører den sene tid, profilkapitælerne, pilastrene med fylding, de skellagte blade langs storfelterne, hjørnesøjlernes stive prydbælter og hængestykkernes symmetriske beslagornamentik med roset, bosser og spidse akantusblade, alle disse detailler kunde ligeså godt være fra år 1600. De karakteristisk udformede hjørnebøjler med semikolonfordybninger og frie, bøjede tænder genfindes på Hjordkær prædikestol (Åbenrå amt). I storfelterne står nu fem gotiske apostelfigurer fra den p. 894 nævnte *†*tavle. Frisens reliefversaler er: »Salige ere de som høre Gus (!) ord etc. Lucas II« samt årstallet. Underbaldakinen er svajet og ender i en stor vindrueklase; opgangen er gennem triumfmuren mod syd. Den samtidige *himmel*, der bærer tre apostelfigurer og det lille processionskrucifiks, har samme form som stolen, polygonal, men med den ene side parallel med triumfvæggen. Oprindeligt har det søndre fag dog ikke stødt mod sydvæggen, men har bøjet mod øst ganske som det nordre fag. Denne forandring er sikkert fra 1746 som det nye topstykke, der bærer dette årstal. Indskriften er den kendte: »Non vos estis, qui loquimini etc. Matth. 10, 20, det sidste kun malet. Panelværket omkring åbningen i triumfmuren og langs væggen stammer sikkert fra 1746, da Brocman stafferede stolen (sml. altertavle). Det er hans staffing, der nu er genfremkaldt eller opfrisket: grønne, røde, blå og hvide farver, lidt guld og på søjleskafterne og underbaldakinen marmorering, himmelens underside med hvide stjerner. I stolens postamentfelter læses med versaler, der gentager en ældre skrift: »Mennisket lever ikke alleniste af brød« etc. Matth. 4. På indersiden af himmelens frise er der hvidgullig fraktur og versaler: »Marcor Oluffsen og Marcor Nielsen / denne / Tied Kirkeverier blev / dette / Arbeide staferet Anno 1645 / i den Maaned Marty / da d. Petrus Nicolai / Wulff var pastor«. På det yngre panel: Ordsprog 4, 6; på det tilsatte topstykke Frederik V.s kronede spejlmonogram.

Timeglasarm, af smedejern, foroven afsluttet af liljeagtigt blad, der er forgyldt, armen rødmalet. På prædikestolen (sml. fig. 16).

Stolestaderne er fra 1942, renæssanceagtige; de afløste nogle stader fra o.

Einar V. Jensen 1943

Fig. 16. Bevtøft. Prædikestol 1643 (p. 902) med figurer fra † fløjaltartavle.

1880³. 1724 flyttedes stolene, to år efter maledes de (og loftet) i 26 dage²; 1754 hedder det i præsteindberetningen, at kirken har tre rader stole for tilhørernes bekvemmelighed. 1843¹⁶ og 1857¹⁰ foresloges den midterste række fjernet, så der kunde blive en bred midtgang, men det er åbenbart først sket mellem 1876 og 1887, da regnskaberne viser store udgifter til stolene³.

En lukket *præstestol* af fyr, fra 1579, ødelagdes ved kirkens sidste restaurering. Den var af skabstype med gitter foroven, østsiden med døren og nord-siden med fire fyldinger forneden. I døren og på dens to flankerende planker var indskåret en stjerneagtig maske, ganske som på brædtet bag pengeblokken i Nustrup (p. 665), og i plankerne var over masken skåret et arkadefelt med pilastre og i selve feltet en vase, fra hvilken der voksede en plante, hvis blade palmetteagtigt fyldte bueslaget. Nederst i den ene arkades rammeværk var, ligeledes indskårne, snørklede minuskler: »Kresten sneker« over årstallet

1579, skåret to gange. Disse to planker er nu de eneste bevarede og anbragt i tårnrummet. De er lyst ådrede, men herunder er der lysblå farve. Stolen stod i korets sydvestre hjørne, og opgangen til prædikestolen var igennem den.

Et **skriftebrædt* med 100 huller til tælling af altergæsterne kom 1901 til Flensborg, men afleveredes 1921; nu i præstegården.

Vistnok fra en sengotisk *degnestol* (fig. 17) hidrører to smukke gavle af fyr med bladbøjler og skarpe tovvæde mellem spir (toppen afsavet), nu brugt som vanger til en bænk og brunmalede. Måske har også panelet, der tjener som alterbordsforside, hørt til degnestolen.

Fire små *skamler*, fra 1700'rne, med udsavede ben og sarg, indskårne bogstaver og årstal på sæderne; sortmalede.

Dørfløj (fig. 4—5) mellem våbenhus og skib muligvis fra 1764 og gjort af smed LP; både årstal og initialer findes indslået i nøglen (fig. 3), der svarer til den i Tislund (p. 920), hvis årstal er 1757.

Orgel med manual og fodpedal; 10 stemmer. Skal være kommet til kirken o. 1920 fra Starup kirke.

Pengeblok fra 1700'rne, svarende til Fjelstrup (p. 312). I koret.

Klingpung. Det smalle jernled, der holder den lille, rentklingende klokke af hvidt metal (sølv?), kan godt være fra 1600'rne; skaft og pose nyere; ude af brug.

Degnerækketavle, »forfærdiget Ao. 1819 af L. Petersen«. Topstykke med naivt maleri af en svævende engel; navnene er malet med gylden kursiv på sort bund, rammen grå, søjlerne marmorerede. I tårnbuen, på søndre vange.

Lysekroner fra 1700'ernes første halvdel, ifølge Chronik'en skænket »i sin tid« af provstinde Chrystalsin. Topfiguren er en flakt ørn. Der er otte S-formede lysearme med »drejede« pyntespir og muslingeskalformede lyseskåle, herover et tilsvarende antal knoppe, svungne bøjler der ender i hesteagtige hoveder. I koret. De andre kroner er fra 1940.

Klokke 1855, omstøbt af P. P. Meilstrup, Randers. I præsteindberetningen 1754 hedder det, at kirken kun har en liden klokke (uden våben og indskrift), men før fjendetiden tre, hvoraf den ene blev solgt til Skrydstrup (sml. p. 686).

GRAVMINDER

Epitafier og mindetavler. 1) O. 1749. Unge karl Niels Iørgenson Karckgaard, født i Karckgaard 1713, død i Bøftoft mølle 14. jan. 1749 i sit alders 36. år, »hvor hand hafde været Møllersvend 19 aar«; sat af hans husbond mons. Iørgen Flekenberg. Lille, kvadratisk trætavle med udsvejfede kanter, der er malet som store, fligede akantusblade. Gylden fraktur, navnene med kursiv og versaler. På skibets sydvæg.

2) O. 1749. Jomfru Maria Christina Nissen, »aus Ierstal Krug«, født 29. nov. 1745, død 23. april 1749 i sin alders 3. år og 4 måneder. Sat af bedsteforældrene, »der Manhafte Wacht Meister« Oswald lansen og »die Edle Frau Wacht Meisterin« Anna Magdalena lansen. Som foregående og sammesteds.

3) O. 1798. »Her neden for i nærmeste Gang hviler Enken, Anna Catharina, født Riese i Agerschov Præste-Gaard d. 10. Julii 1709. Givt paa Øen Amrum, først med Præsten, Nicolay Outzen i 4re Aar, siden med Præsten Friderich Mechlenborg i 38 Aar.

Døde i Beftoft Præste-Gaard d. 21. Apr. 1798. Hun efterlod 4re Sønner og 2 Døtre«. Gråflammet marmorsten, 94 × godt 94 cm, med fordybet kursiv.

Vandret riflet ramme, i hjørnerne kvartrosetter og under indskriften fordybet oval med brændende lampe. Rammen mørkegråt malet, rosetterne forgyldte og skriften sort.

4) O. 1827. »Det indhegnede Gravsted paa denne Kirkegaards nordre Side gemmer de jordiske Levninger af Iørgen Mechlenburg, Provst for Nørrerangstrup Herred, Sognepræst for Beftoft og Tiislund«, født på Amrum 21. sept. 1741, død 17. juli 1808, samt hans anden hustru Iohanne Christine Wind, født i Brøns 14. jan. 1751, død 8. juni 1827, og den ældste datter Anne Cathrine Iespersen, født Mechlenburg, kun kort tid gift med pastor Iespersen i Nebsager, død i barselseng. »Dette Minde satte barnlig og søsterlig Kjerlighed de Heden-gangne«. Stenart som foregående, 93 × 95 cm, med (rødmarmoreret) hulstav langs kanterne; skriveskrift. I korbuens nordre vange.

5) Efter 1850. »Æreminde for frivillig Underofficer Niels Mortensen Schmidt, fød i Beftoft d. 24. Mai 1827, saaret i Slaget ved Idsted d. 25. Iuli 1850 og død i Kjøbenhavn d. 3^{die} Aug. s. A.«. Sandstenstavle med udhugget profilramme, 73 × 55 cm. Fordybet, forgyldt antikva. I tårnbuens nordre vange.

6) Marmortavle for de faldne i 1914—18. På skibets nordvæg.

På søndre korbuekragbånd er der en kalkmalet indskrift med sorte versaler: »Anno 1697 Obiit P (eller B) Magdalena Boysens ætat. LXXVI — Anno 1698 Obiit B. Christina Eichelin ætat XXV ½«. På nordre kragbånd har været en tilsvarende indskrift, men her er kun bevaret: »Anno 1700«.

Kirkegårdsmonument, fra 1882, over Hans Andreasen Krüger, det nord-slesvigske medlem af den tyske rigsdag, død 1881.

Einar V. Jensen 1943

Fig. 17. Beftoft. Gavlf på
† degnestol (p. 904).

KILDER OG HENVISNINGER

LA. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne. Bevtoft 1874—1909.
 — Bevtoft-Tislund præstearkiv: C. Bevtoft kirkeregnskabsbog 1609—1868. — Cb. Økonomiske sager 1782—1920. — B 1—2. Libri datici 1766—1848. — Bb. Korrespondance 1829—1880. — Se i øvrigt arkivalier for Tørninglen provsti i almindelighed p. 28. — Præsteindberetning til Thurah 1754. — Chronik 1897 ff. (ved embedet). — Synsprotokol 1923 ff. (ved embedet). — Kirkeklokkecirkulære af 1918 (NM). — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen 1910, P. Kr. Andersen 1939 (loftsmaleri, forundersøgelse af inventar), Einar V. Jensen 1944 (inventar). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke, og Vibeke Michelsen 1953.

Haupt I, 397 f.

¹ Rhode skriver (p. 471), at »Kirkens Patroni S. Nicolai Knokler og Been fandt Hr. Chrystalsin i Alteret i en liden Daase«, men præsteindb. 1754 nævner udtrykkeligt, at der intet var, som kunde oplyse om kirkens navn og patron (sml. p. 888). ² Bevtoft-Tislund præstearkiv: kirkeresk. 1609—1868. ³ Tørninglen provstearkiv: visitatsberetninger 1874—90. ⁴ Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne 1874—1909. ⁵ Ribe bispearkiv: rgsk. 1591—1654. ⁶ Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkeresk. for Tørninglen 1689—1863. ⁷ Notater i Carsten Petersens privatarkiv. ⁸ Et 1852 omtalt sakristi har næppe været en selvstændig bygning, men en lukket stol (Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkeresk. for Tørninglen 1689—1863). ⁹ I det nuværende skibs nordmur er der knap otte meter fra østhjørnet et spring i soklen, og dette kan måske på en eller anden måde have noget at gøre med den forsvundne bygnings længde. ¹⁰ Ribe bispearkiv: bispesager etc. 1829—64. ¹¹ I den del af skibet, der er romansk, ligger loftsbjælkerne meget tættere end i den vestre del, hvilket meget vel kan være gentagelse af ældre forhold. ¹² Ribe bispearkiv: Nr.-Rangstrup hrd. 1586—1777. ¹³ Ved restaureringen 1943 fandtes under en fyrretræsplade på alterbordet tre fyrretræsklodser med blyantsskrift: 1) »Den 16 Juli Aar 1876 har Snedkermester H. Søth fra Wojens og N. J. Lund fra Bevtoft rettet Altertavlen. 2) Niels Peter Müller Snedker, Hadersleben. 3) Da Kirken repareredes i Aaret 1876 var Andresen Præst og Provst i Bevtoft, Lorentzen var Degn, Rudebek Yperste Præst. Alteret, Prædikestolen er blevet staaende af det gamle, da tillige Præstens Stol og Laaget til Fonten. C. Lorentzen Degn« [»ypperstepræsten« Rudebek var registerfører]. ¹⁴ Danmarks Billedhuggerkunst, red. af V. Thorlacius-Ussing, 1950, p. 98. ¹⁵ Walter Paatz: Bernt Notke und sein Kreis, Berlin 1939, p. 66. ¹⁶ Bevtoft-Tislund præstearkiv: korrespondance 1829—80.

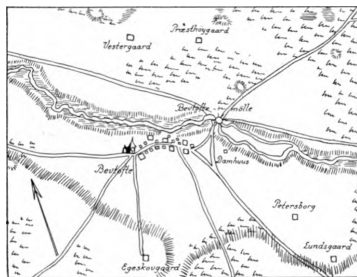

Fig. 18. Bevtoft 1799.